

«احمد شریف پور»

از بهار، نوستالژی و ضریب نفوذ فناوری

میان جمعیت جامعه با ددرسهای فراوان اندازه می‌گیریم و آن را شاخص توسعه و معیار اندازه‌گیری شکاف فناوری می‌دانیم. اگر با چنین دیدی اوضاع کنونی را با اوضاع سال‌هایی که از آن‌ها یاد کردم، مقایسه کنیم، بی‌شک میزان پیشرفت بی‌نهایت به نظر می‌رسد. در خانه‌های همه آن نزدیکان و دوستان، اکنون بیش از یک ماشین محاسب و تعداد بسیار بیشتری از تجهیزات محاسباتی قابل حمل وجود دارد. نسبت تعداد این دستگاه‌ها هر چند اندک به عدد صفر در زمان گذشته، درست همان بی‌نهایتی است که اشاره کردم. اما گاهی فکر می‌کنم باید معیار دیگری برای درک این نفوذ و اهمیت آن بیابیم. نه این‌که این معیارهای کنی کاربردی ندارند و شاخص‌های مهمی محسوب نمی‌شوند، بلکه احساس می‌کنم باید به نوعی عامل کیفیت را نیز در این معیارها داخل کرد.

آیا همه استفاده‌کنندگان سیستم‌های کامپیوتری به اندازه کاربران دو دهه پیش از کامپیوترشان سر درمی‌آورند؟ آیا علاقه به فناوری تنها باید در حفظ مشخصات سخت‌افزاری گجت‌ها و مقایسه‌کردن آن‌ها با یکدیگر خلاصه شود؟ با در نظر گرفتن این دیدگاه میزان پیشرفت ما در دانش کامپیوتر و ضریب نفوذ فناوری اطلاعات، از آن بی‌نهایت بسیار کمتر خواهد بود. به نظر می‌رسد فناوری اطلاعات هم مانند بسیاری از پدیده‌های دیگر (مثلاً ظهور خودروها در یک سده قبل‌تر) تازگی خود را از دست داده و به پدیده‌ای عادی تبدیل شده است. با فراگیر شدن هر پدیده‌ای به صورت معمول تمام مباحث مربوط به آن به نوعی سطحی‌تر و خورده‌های آن فناوری بیشتر و بیشتر به حاشیه رانده می‌شوند. اگر همه‌گیر شدن خودروها به پنجاه سال زمان نیاز داشت، اگر نفوذ تلفن در جامعه به سی سال زمان احتیاج داشت، اکنون دیگر رواج پدیده‌ای مانند تلفن همراه کمتر از ۲۰ سال و گسترش نفوذ چیزی مانند تلفن‌های هوشمند به کمتر از ۵ سال زمان نیاز دارد. با این سرعت خیره‌کننده رشد، بیشتر ما فرصت عمیق شدن در این فناوری‌ها چه از جنبه‌های فنی و چه از دیدگاه تأثیرات اجتماعی را از دست داده و به مصرف‌کنندگانی صرف و بسیاری اوقات سطحی تبدیل می‌شویم.

عید شاید فرصت مناسبی باشد برای اندیشیدن بیشتر درباره دنیای جدیدی که با درهم تنیدن ماشین‌ها و انسان‌ها هر روز فرم تازه‌ای به خود می‌گیرد. شاید بد نباشد که عید امسال را به قول «راديو گیک» در تقاطع فناوری و جامعه یا فناوری و انسانیت بگذرانیم و از دغدغه‌های انسانی‌مان بیشتر صحبت کنیم. عید امسال شاید فرصتی باشد برای یادگرفتن بیشتر و عمیق‌تر شدن در فناوری‌هایی که هر روز با آن‌ها سروکار داریم تا شاید راه بهتری برای اندازه‌گیری ضریب نفوذ اطلاعات بیابیم.

سال نو مبارک!

نوشتن از خاطرات گذشته و تهیه ویژه‌نامه‌ای با موضوع نوستالژی‌های فناورانه یکی از موضوعاتی بود که همواره در تحریریه مجله طرفداران زیادی داشت؛ و چند سال قبل برای مدتی یک‌ساله نیز بخش ثابتی از مجله در هر شماره به این موضوع اختصاص یافته بود. یکی از دلایل اهمیت این موضوع برای من این است که به نقش تاریخ‌نگاری و یادگرفتن از آن و پی‌گیری روندهای تاریخی به خصوص در علم کم سن‌وسال «محاسبات» به شدت اعتقاد دارم.

بهار و خاطره‌های شاد آن به احتمال نوستالژی مشترک تمام ایرانی‌ها است. اما به گمانم برای من این نوستالژی بیش از سایرین با فناوری گره خورده است. این نوستالژی به خصوص به سال‌های آخر دوران مدرسه برمی‌گردد. زمانی که تعطیلات عید فرصتی بود که آن میز کم‌ارتفاع کدایی که دم و دستگاه یک کمودور ۶۴ به همراه کاست‌پلیر و جوی‌استیک و انبوه نوارها روی آن چیده شده بود، می‌توانست مدتی بیش از چهار یا پنج ساعت جلوی تلویزیون باقی بماند و من رها از تب‌وتاب درس و مشق می‌توانستم تا دیروقت در دنیای این «زبان برنامه‌نویسی-سیستم‌عامل-پلتفرم بازی» غرق شوم. در آن دوران رنگ آبی در صفحه‌نمایش نشان مرگ سیستم‌عامل و نقطه ضعف یکی از رقبای بازار سیستم‌عامل نبود. این صفحه آبی زندگی نشان بیداری دوباره نخستین نمونه‌های چیزی بود که بعدها کامپیوتر شخصی نامیده شد.

عید آن سال‌ها فرصت خوبی بود برای مطالعه کتاب‌هایی مانند Advanced Programming Techniques کمودور ۶۴ که در غیاب کتاب‌خوان‌های دیجیتال و فرمت محبوب به نام pdf باید با ددرسهای خاصی به صورت افست تهیه می‌شدند. عید برای من هم مانند بقیه یادآور اسکناس‌های تانخورده عیدی است که البته در یکی از سال‌های اولیه دهه ۱۳۷۰ تمام‌شان در اولین روز بازشدن مغازه‌ها، صرف خرید کارت‌تریچ 6 Action شدند که امکان فعال کردن کدهای تقلب بعضی بازی‌ها و در کنار آن آزمودن زبان اسمبلی را هم برآیم فراهم کرد. و این نوعی خرج کردن پول بود که به جز برای عده کمی از دوستان و هم‌سالان، جز تعجب و البته گاه تمسخر چیزی به همراه نداشت. آن زمان فناوری محاسبات پدیده نوظهوری بود که عملاً در هیاهوی زندگی اصلاً به چشم نمی‌آمد. هدفم از مطرح کردن این خاطرات در کنار یادآوری خوشی‌های بهار، صحبت از میزان نفوذ فناوری است. ما عادت کرده‌ایم که میزان نفوذ فناوری را با عدد و رقم و به صورت کمی بسنجیم. نسبت کسانی که به سیستم‌های کامپیوتری دسترسی دارند، به کسانی که از آن‌ها محروم هستند یا نسبت کسانی که به اینترنت دسترسی دارند به کل جامعه و مثلاً نحوه توزیع پهنای باند را در